

1982-03-13

Konferensdeltagare!

Svenska och utländska vänner!

På den svenska arbetarrörelsens vägnar hälsar jag er varmt välkomna till denna hearing, arrangerad av Landsorganisationen och det socialdemokratiska partiet.

Jag riktar en särskild hälsning till våra utländska gäster som kommit hit för att delge oss sina erfarenheter och till dem som velat ställa upp i den panel som skall leda vårt arbete. Vi har funnit det angeläget att i dessa tider kalla till denna manifestation för mänskliga och fackliga rättigheter, för social rättvisa och folkens självbestämmanderätt.

Vi har valt att koncentrera vårt arbete till fyra länder, fyra regioner: Afghanistan i Asien, El Salvador i Centralamerika, Warszawapaktslandet Polen i Östeuropa och NATO-landet Turkiet med anknytning till både Västeuropa och Väst-Asien.

Detta urval innebär självfallet inte att vi står likgiltiga inför andra konflikter, andra folks lidanden och kamp för sin frihet.

Vår solidaritet gäller i lika hög grad de sydafrikanska och namibiska folkens kamp mot ett förhatligt förtryckarsystem. Det gäller de grannländer till Sydafrika som utsätts för apartheidregimens provokationer och terror. I Sydafrika visar fackföreningsledaren Neil Aggets död i en isoleringscell nyligen, regimen brutalt mot sin egen befolkning. Inom Socialistinternationalen står vi mitt uppe i förberedelsearbetet för en solidaritetsaktion till förmån för Södra Afrikas folk. Den kommer bl.a. att ta formen av en konferens i en av de s.k. frontstaterna i höst.

Vår oro gäller också krishärden i Mellanöstern och den tragedi som bottnar i att två folk, det israeliska och det palestinska, knyter sin historia och sina framtidsdrömmar till samma territorium. Den israeliska regeringen har på ett allvarligt sätt bidragit till att öka spänningen genom sin folkrättsstridiga annektering av Golanhöjderna.

Vi berörs djupt av den tragedi som följer i de oavslutade indokinesiska krigens spår, med dess väldiga flyktingströmmar över hela Sydostasien.

Vi har starka band till folkens frihetskamp i Latinamerika, denna kontinent där militardiktatur är den förhärskande styresformen, där inhemska förtryckare och utländska intressen profiterar på människors misär.

Men de fyra länder vi valt ut för denna hearing må stå som symbol för mottot "Alla folks frihet - hela världens fred". Det är länder där människornas längtan efter frihet och deras kamp för nationellt oberoende kommit att stå i förgrunden för vårt intresse.

Vi skärskådar utvecklingen i dessa länder för att bilda opinion mot förtryck och utländsk inblandning, för att bringa folken vårt stöd, vår solidaritet.

Vår hearing blir också en protest mot stormaktsövergrepp och det hyckleri som ofta kännetecknar världspolitiken.

Den ena supermakten stödjer det polska folkets självbestämmanderätt och den fria polska fackföreningsrörelsens kamp. Detta är lovvärt. Samma stormakt bidrar emellertid till den regim som förtrycker arbetarnas och böndernas frihet i El Salvador. USA:s regering tycker sig bakom frihetskampen i Centralamerika skönja Sovjetunionen, kommunismen och Kuba. När den danske statsministern påtalade detta hyckleri fick han utstå bannor från stormakten och från den danska högern. Vi säger: Du gjorde rätt Anker som talade klarspråk.

Den andra supermakten stödjer det salvadoreanska folkets rätt till självbestämmande, dess kamp mot förtrycket. Det är lovvärt. Men den förmenar samtidigt det polska folket och den polska arbetarklassen rätten att självständigt forma sin framtid. Sovjetunionens regering tycker sig bakom frihetskampen i Polen skönja USA och kapitalismen. Det är ett sätt att fly undan sanningen att det polska folket förkastat det leninistiska systemet.

Den internationella socialdemokratin skall entydigt kunna rikta sin kritik mot stormaktsövergrepp och förtryck av friheten varhelst dessa äger rum. Den får icke låta sig snärjas i en renodlad intressepolitik. Den måste kunna vara trofast med sina grundläggande ideal och så långt det är möjligt hävda sina idéer.

När SI vid sitt partiledarmöte i Paris den 29 december i fjol samlades för att ta ställning till utvecklingen i Polen, fördömde vi entydigt militärkuppen och vi påtalade den kommunistiska ledningens ansvar för det hot mot en fortsatt avspänningspolitik som den 13 december utgjorde. Vi hävdade, att varken demokrati eller socialism kan bygga på uppifrån påtvingade dekret eller på en återgång till det förflutnas orättvisor och fåtalsvälde. Och SI fastslog att samma principiella ställningstagande som vi gjorde för Polen, också gäller fullt ut för t.ex. Turkiet, Afghanistan och El Salvador.

Vi skall inte överskatta vår betydelse, våra möjligheter att påverka utvecklingen. Men det är viktigt att det finns de som hävdar människornas rätt. Det ligger i alla små, medelstora och alliansfria staters intresse att ständigt hävda enskilda nationers rätt till självständighet och att värna demokratins principer i en värld som så starkt domineras av stormakter och transnationella företag.

x x x

Socialdemokratin kan knyta an till en sekellång tradition av frihetskamp, inom våra respektive länder och över gränserna.

Det var socialdemokratin, i land efter land, som fick vinna grundläggande mänskliga och fackliga rättigheter i strid mot det borgerliga klassamhällets makthavare. Det var arbetarrörelsen som fick ta huvudstöten i kampen mot våldsideologierna i Europa. Tiotusentals socialdemokrater stupade på grund av sin övertygelse i kampen mot staliminsmen, fascismen och nazismen.

I Spanien, Portugal och Grekland spelade våra partier och regeringar en huvudroll för att röja undan diktaturerna.

Denna tradition gör att vi känner stark samhörighet och solidaritet med de krafter som idag kämpar för samma fri- och rättigheter som vi erövrade och har lyckats behålla och tålmodigt sökt bygga ut.

x x x

För över två år sedan marscherade de sovjetiska trupperna in i Afghanistan. Vi fördömde med skärpa denna inmarsch. Det finns ingen anledning att frångå denna uppfattning.

Jag förklarade vid den tiden att vi starkt reagerat mot Sovjetunionens intervention i Afghanistan av främst följande skäl.

För det första: Det är en brutal aggression, ett flagrant brott mot varje nations rätt till självbestämmande, ett brott mot folkrätten. Det går aldrig att rättfärdiga ett militärt ingripande i en annan nations inre angelägenheter. Ett folks befrielse måste vara dess eget verk.

För det andra: Den bidrar till att trappa upp spänningarna i världen, mellan öst och väst, men också mellan nord och syd. Interventionen blir därmed ett slag mot ansträngningarna att bekämpa kapprustningen, svälten och kolonialismen i redan bräckliga regioner. De utsätts för ytterligare påfrestningar, inte bara i Centralasien, utan även i det redan av krig härjade Sydöstasien och den indiska subkontinenten.

För det tredje: Den ger anledning till den andra supermakten att öka sina rustningar och sin militära närvaro i områden där USA inte tidigare haft militära baser.

För det fjärde: Den utgör ett hårt slag mot den alliansfria rörelsen, där Afghanistan var medlem

och vars inre sammanhållning nu är starkt hotad. Den alliansfria rörelsen har haft en viktig roll att spela i världspolitiken i sökandet efter fred, nedrustning och en rättvisare global fördelning.

Dessa skäl kvarstår idag med en oförändrad styrka.

Interventionen i Afghanistan blev ett mycket svårt slag mot avspänningssträvandena. Den har anförts som en av de viktigaste motiven för en ny rustningsvåg och den har inneburit en svår påfrestning för den alliansfria rörelsen. Det är min övertygelse att en fortsatt Sovjetisk militär närvaro i Afghanistan förblir ett hot mot internationell fred och avspänning.

Dagens sovjetiska statsledning har anledning att erinra sig Lenins instruktion till den sovjetiske ambassadören i juni 1921: "Vår politik i Östern är inte aggressiv. Det är en politik för fred och vänskap. I ert arbete måste ni systematiskt understryka detta grundläggande faktum, och, i synnerhet i Kaboul, göra vår vänskap med Afghanistan till ert främsta mål."

Han fortsatte: "Ni måste till varje pris undvika det fatala misstaget att på ett konstgjort

sätt att försöka inplantera kommunismen i det landet. Vi säger till den afghanska regeringen: Vi tänker inte för ett ögonblick på att påtvinga ert folk ett program som är främmande för dess nuvarande utvecklingsstadium."

Det är viktigt att vi inte glömmet Afghanistan. Det är svårt att få nyheter därifrån, från ett slutet land med ett slutet system och de nyheter som kommer, blir ofta förvrängda och överdrivna. Det är därför särskilt viktigt att Håkan Hermansson från tidningen Arbetet kan ge oss färskt intryck från en resa till Afghanistan. Han kommer strax att tala till oss.

x x x

Den 12 december 1980 fick Västeuropa på nytt en militärdiktatur i sin krets. När Europas folk äntligen blivit av med Franco, Salazar, Caetano, Pattakos och Papadopoulos trodde vi, att ett nytt blad hade vänts i vår kontinents historia. Men vi fick åter uppleva ett militärt maktövertagande, nu som förr, i det uttalade syftet att "göra slut på terrorism och kaos" och att förbereda vägen till "en verklig demokrati". Av allt detta tal blev det en renodlad diktatur med tortyr, tiotusentals politiska och fackliga fångar, skenrättegångar och dödsstraff.

Vi bevittnar i Turkiet en hänsynslös antifacklig och antifolklig ekonomisk politik, som försämrar de många människornas villkor till förmån för de få och rika. Det är närmast fråga om en typ av militärkapitalism.

Ett av våra broderpartier inom Socialistinternationalen, det republikanska folkpartiet, har liksom andra partier upplösts av militärregimen. Dess ordförande, vår vän Bülent Ecevit, har kastats i fängelse för sin kritik av tortyren och bristen på demokrati. Nu när Ecevit frisläppts, hotas han på nytt av nya åtal och straff. De senaste dagarna har tydligen nya razzior inletts mot vårt socialdemokratiska broderparti av denna knektregim.

Samtidigt som en växande opinion i Västeuropa fördömer förtrycket i Turkiet har Förenta Staterna trappat upp sitt ekonomiska, politiska och militära stöd. Man fördömer generalerna i Warszawa men prisar deras kolleger i Ankara. Det är hyckleri. I fjol bistod USA Turkiet med 547 miljoner dollar och i år har USA:s president äskat över 700 miljoner, varav 403 miljoner dollar i militärt stöd. Här är det sannerligen inte tal om sanktioner i frihetens namn.

Vi skall visa solidaritet med det turkiska folket och därmed alltid minnas våra turkiska vänners ord: Ställ inte lägre krav på den turkiska demokratin än på er egen. Turkiet får inte betraktas som en i bästa fall andra klassens demokrati. Det viktigaste av allt är demokratins innehåll. Det måste innebära fackliga och mänskliga friheter i Turkiet.

x x x

Den 13 december 1981, i en tidig morgontimme, ändades en löftesrik period i Polens nutidshistoria. Någon har sagt att Solidaritets Polen försvann som i ett svart hål. En regim som inte kunde ge mat åt sin befolkning, som inte kunde skaffa reservdelar till sin industri, kunde likväl med våld befästa makten över ett helt land.

De nyheter som når oss från Polen talar nu om bitterhet och sorg. Idag, exakt tre månader efter militärkuppen, har inga som helst problem lösts eller ens förminskats av den polska militärkommunismen. Ekonomin fortsätter att gå bakåt och folks materiella villkor försämras ständigt. Våldiga prishöjningar har genomförts.

Den polska repressionen fortsätter. 5.000 av Solidaritets medlemmar uppges alltjämt sitta internerade. Ett stort antal människor har arresterats och dömts till fängelse av påstådda brott mot undantagstillståndets lagar. En del har dömts till hårda straff för små förseelser. 10.000-tals människor har avskedats från sina arbeten under den gångna tremånadersperioden, eller flyttats till andra arbeten. Dessa repressiva åtgärder riktar sig mot den fackliga organisationen Solidaritet. Man internerar ledarskiktet, skrämmer människor till tystnad genom arresteringar och hårda domar och söker ta bort basen för den fackliga verksamheten genom att flytta människor.

Det finns inga tecken på en vilja till dialog med Solidaritet, som utan tvekan representerar en bred folklig opinion och utan vars entusiastiska deltagande i beslutsprocessen ingen varaktig och konstruktiv lösning kan finnas.

Det går att utplåna eller tysta enskilda människor. Men det går inte att utplåna minnet av 16 månaders konkret upplevelse av en faktisk demokratisering, en dröm om ett samhälle utan fruktan, lögn och envälde.

Vi upprepar den svenska arbetarrörelsens och den internationella socialdemokratins krav:

frige alla fängslade och internerade fackliga och politiska fångar;

låt Solidaritet fritt få utöva sin fackliga aktivitet i enlighet med den av Polen undertecknade ILO-konventionen; och upphäv förtrycket och krigslagarna.

En av Polens många internerade är Julius Wilczur-Garztecki. Han är generalsekreterare i det polska socialistpartiet. Hans brott är att ha undertecknat en anhållan om att få legalisera partiet, vars anor går långt tillbaka i tiden. Partiet hade också förklarat sig villigt att ingå i den av regimen utlysta Nationella försoningsfronten. När de, efter den 13 december, vägrade att samarbeta på regimen villkor, fängslades Julius Wilczur-Garztecki. I ett brev till mig beskriver han sin och andra fångars situation. Hur kan medlemskap i socialistpartiet vara ett brott? Vi kräver att Julius Wilczur-Garztecki frigges.

Folkdemokratierna i Östeuropa upprättades en gång i hägnet av den sovjetiska ockupationsmakten. Oavsett de sovjetiska motiven för att skaffa sig en buffert av säkerhet, så hade dessa regimer inte något folkligt stöd. I den mån en folklig legitimitet fanns, så gick den snabbt förlorad. Dessa länder har sedan dess lidit av ekonomiska problem, politisk ofrihet och en stel byråkrati.

Med jämna mellanrum har för hela Europa och för världsläget allvarliga politiska kriser brutit ut, i Östberlin, Ungern, Tjeckoslovakien och nu i Polen.

Vi önskade intensivt att det polska folket skulle få genomföra sina reformer på fredlig väg och utan inblandning utifrån. Den drömmen har för tillfället krossats.

Men var kommer nästa kris - och när? För utvecklingen i Östeuropa står ju inte stilla. Det går inte att frysa den sociala och politiska utvecklingen. Förändringens krafter går inte att hejda, de tränger sig obönhörligen fram. Östeuropa måste så finna en form för en fortlöpande förändring i stället för dessa eruptioner som bryter ut vart tionde år.

Vad kan vi göra för att underlätta denna fort-
löpande förändring i Östeuropa? Ett av medlen
är ett ökat ekonomiskt samarbete och utbyggda
kontakter. Men vi kan också bidra genom att
öka förtroendet för att förändringen inte hotar
säkerheten.

Vi måste självfallet ta all rimlig hänsyn till
stormakternas säkerhetsintresse. Den historiska
erfarenheten visar att Sovjetunionen har mycket
legitima säkerhetskrav. Men vi vill inte att det
skall gå ut över små nationers frihet.

Det svenska folket har visat en storartad soli-
daritet med Polens folk i denna tunga tid. Ett
materiellt stöd, men också en inlevelse i de
demokratiska idéer om en framtid i denna frihet
som Solidaritet gav uttryck för. Vår solidaritet
kommer inte att upphöra. Polen ligger oss nära.

x x x

I El Salvador dödades i fjol mer än 15.000
civila. En sådan siffra ger dock bara en del
av verkligheten. Vad det är fråga om är att
El Salvadors militära och ekonomiska eliter
systematiskt försöker utrota politiska ledare,
fackliga medlemmar, präster, journalister och
bönder. De tror sig, enligt den förre amerikanske

ambassadören i El Salvador, Robert White, ha Reaganadministrationens hemliga stöd för denna terroristverksamhet, därför att alternativet skulle vara att överlämna landet till kommunismen. Olyckligtvis, tillägger White, har presidenten givit nytt liv åt denna teori genom att betyga att regeringen i El Salvador gör en beslutsam insats för de mänskliga rättigheterna. Motsatsen är som bekant fallet.

Fria och hederliga val är självfallet ett viktigt element i demokratin. Vi stödjer val i El Salvador och på andra håll i världen. Men valen och de förhållanden under vilka de äger rum, måste ha trovärdighet och integritet. I El Salvador finns inte sådana förutsättningar, lika lite som de fanns i Guatemala häromveckan. Tvärtom skadar sådana skenval i själva verket idén om fria val och demokrati. Val skall hållas i El Salvador utan att de främsta politiska krafterna deltar. Dessa fruktar med rätta för sina liv om de skulle öppet framträda och presentera sina namn. I november 1980 mördades FDR-ledningen på ett bestialiskt sätt.

Trots all ideologisk och geopolitisk retorik, finns det idag en klart definierad och seriös väg ut ur krisen. Oppositionen i El Salvador

har länge förespråkat förhandlingar och presenterat förslag i den riktningen, FSLN i Nicaragua har lagt fram fem punkter som skulle kunna minska spänningen i området. Nu senast har Mexicos president tagit initiativ till en fredsplan för hela området.

Vi stödjer helhjärtat Lopez Portillos förslag. Den mexicanske presidenten motiverade sitt lands insats med att Centralamerika står inför en katastrof om inget görs, att detta kanske är den sista chansen före en stor urladdning. Han varnade USA för en intervention, och förklarade sig villig att satsa sitt ämbetes och sitt lands auktoritet på att fredsplanens olika delar när det gäller uppfyllandet från latinamerikansk sida, skulle garanteras av Mexico.

Hans plan är enkel och klar:

USA och Kuba måste inleda en dialog och förhandlingar. Mexico har idéer om detta och är villig att medverka till processens inledning.

I El Salvador måste man komma bort från en situation av "val utan förhandlingar och förhandlingar utan val", och i stället finna en

samlade kompromisslösning. En sådan går att formulera, säger Lopez Portillo, också på det sätt att USA:s oro inför eventuella konsekvenser kan stillas.

I Nicaragua måste USA avstå från alla former av våldsutövning eller hotelser, som är "farliga, ovärdiga och onödiga". En balanserad nedskärning av trupper i området måste inledas, bl.a. måste somozatrogna nationalgardister avväpnas och utbildningen av liknande grupper i USA upphöra. Nicaragua å sin sida skulle då avstå från ytterligare militär uppbyggnad. Vidare skulle ickeaggressionspakter mellan Nicaragua å ena sidan och USA och Nicaraguas grannländer å andra utarbetas.

Denna plan har fått stöd av Nicaraguas regering, av FDR/FMLN i El Salvador, av oppositionen i Nicaragua, av Socialistiska Internationalen, av COPPAL, som är en bred samling av latinamerikanska demokratiska partier, av Kuba, av en stor opinion i USA, däribland 106 kongressmän.

Frukta inte förhandlingar, sade en gång en amerikansk president. Krig kan aldrig medföra en varaktig lösning på El Salvadors problem. Ge freden en chans.

Från svensk sida måste vi fortsätta vårt solidaritetsarbete. Sveriges regering borde omedelbart tillkännage sitt stöd för Mexicos fredsförslag. Vidare borde regeringen ta ett internationellt initiativ till förmån för den stora flyktingströmmen i Centralamerika. En sådan svensk insats skulle kunna bidra till att lindra nöden för flyktingarna och ge ett behövligt politiskt stöd åt de organisationer och hjälparbetare som är aktiva i området.

Socialdemokraterna har i riksdagen lagt fram en motion om 100 miljoner kronor till stöd för flyktingarbetet och offren för förtrycket i Latinamerika.

Från partiets sida kommer vi att fortsätta vårt materiella stöd åt FDR och vårt broderparti MNR i El Salvador, ett stöd som nu överstiger en miljon kronor, liksom till socialdemokratin i Guatemala, via Arbetarrörelsens Internationella Solidaritetsfond och genom Socialistiska Internationalen.

Centralamerikas folk måste äntligen få fred, oberoende och rättvisa.

Kampen för mänskliga och fackliga rättigheter gäller alla folk och nationer.

Så länge förtryck och ofrihet, ockupation och terror råder, kommer enskilda människor, organisationer och nationer i öst och väst, i syd och nord, att söka förändra orättfärdigheten, resa sig mot den. Människans frihetslängtan är svår att kväva.

I dessa tider prövas solidariteten. Hoppet om fred och demokrati bygger på folkens förmåga att motstå inre och yttre våld och på vår vilja att solidariskt stödja denna frihetskamp. Ytterst är den gemensam för oss alla.